

Antanas Tumėnas

Gimė 1880 m. gegužės 13 d. Kurkliečių kaime, Jūžintų sen. Mirė 1946 m. vasario 8 d., palaidotas Bachmaninge, Austrijoje.

Buvo tarpukario Lietuvos trijų Seimų narys, pirmosios nuolatinės (1922 m.) Konstitucijos rengimo komisijos pirmininkas, II Seimo Pirmininkas, X Vyriausybės vadovas, teisingumo ministras, Vilniaus universiteto teisės profesorius, Vyriausiojo Lietuvos išlaisvinimo komiteto (VLIK) narys ir vadovas.

Šeimos neturtas, įgimtas mikčiojimas nesutrukdė Antanui Tumėnui siekti aukštojo mokslo ir tapti advokatu. Po studijų jis buvo paskirtas į Zarasus, kur greitai įgijo žmonių pasitikėjimą ir gero advokato vardą. Zarasų gydytojas Domininkas Bukontas pastūmėjo jaunąjį teisininką į visuomeninę veiklą – judviejų pastangomis Zarasų bažnyčioje įvestos lietuviškos pamaldos, įkurta Dramos, muzikos, dainų ir literatūros draugija. Jiedu sėkmingai kovojo už lietuvių teises su gana stipriais toje apylinkėje lenkuojančiais dvarininkais. Pirmas pasaulinis karas nubloškė A.Tumėną į Rusiją. Čia jis įsijungė į Lietuvių draugiją nukentėjusiems nuo karo šelpti. 1917 m. pavasarį dalyvavo Rusijos Lietuvių Seime Sankt Peterburge ir, kaip ir jo atstovaujama krikščionių demokratų partija, pasisakė už Lietuvos Nepriklausomybę. Ilgainiui atsirado galimybė tremtiniams grįžti į Lietuvą. Jau 1918 m. pabaigoje A.Tumėnas vėl atsidūrė Zarasuose ir nedelsdamas įsijungė į nepriklausomybės įgyvendinimą - tapo vienu iš Zarasų lietuviškos gimnazijos kūrėju ir mokytoju. 1919 m. raudongvardiečių buvo pagrobtas ir, kaip įkaitas, išgabentas į Smolenską. Bet Lietuvos vyriausybei pavyko jį iškeisti į komunistų įkaitą. Išlaisvintas A.Tumėnas apsigyveno Kaune, paskirtas Kalėjų departamento direktoriumi. 1920–1940 m. A. Tumėnas dėstytojavo Aukštuosiuose kursuose, vėliau Lietuvos (Vytauto Didžiojo) universitete, dirbo docentu.

Jo vadovavimo Ministrų kabinetui metu sustiprėjo Lietuvos ekonomika, išaugo žemės ūkio produkcija. Būdamas teisininkas, ruošė Civilinį ir Baudžiamąjį kodeksus, stengėsi suvienodinti krašto įstatymus. Jo,

kaip teisingumo ministro (IX, X ir XI vyriausybėse), darbą palankiai vertino ir politiniai oponentai. A.Tumėno iniciatyva buvo pastatyti Teisingumo rūmai. Prof. A.Tumėnas atsistatydino iš aukštųjų valstybinių postų 1925 m. pradžioje, bet iš politinio darbo niekuomet nepasitraukė ir nuo Lietuvos svarbiųjų reikalų neatitolo. Po tautininkų perversmo stiprino krikščionių demokratų opozicinę veiklą ir kovojo prieš „tautos vado kultą“: 1927–1936 m. vadovavo Katalikų veikimo centrui, 1928–1929 m. buvo savaitraščio „Mūsų laikraštis“ atsakinguoju redaktoriumi. Įsijungė į pedagoginį darbą. Būdamas Kauno universiteto docentas dėstė Lietuvos Konstitucinę teisę. Amžininkų pasakojama, kad nors 1928 m. tautininkų iniciatyva buvo priimta nauja Konstitucija, A. Tumėnas savo paskaitose rėmėsi ankstesniu 1922 m. pagrindiniu šalies įstatymu. Studentų užklaustas, kodėl neužsimena apie naująją Konstituciją, atsakė: „Matote, kolegos, Steigiamojo Seimo paskelbtoji Lietuvos Konstitucija yra ilgų studijų darbas, o gi naujoji Konstitucija, kaip žinote, yra vienos nakties darbas (mat buvo girdėjęs, kad besipuikuodamas ministras gyrėsi naujojo įstatymo tekstą suredagavęs per naktį)... Supraskite mane, kolegos, profesoriui nedera dėstyti apie nakties darbus...“ Dėl savo atvirumo, politiniais sumetimais, buvo priverstas palikti dėstytojavimą. Tik 1941 m. jis vėl buvo pakviestas į Vilniaus universitetą dėstyti romėnų teisės.

1943 m. tapo vienu iš Vyriausiojo Lietuvos išlaisvinimo komiteto (VLIK) kūrėjų ir vadovų, už šią veiklą gestapo kalintas, bet dėl silpnos sveikatos iki teismo paleistas. Teismo dienos nelaukė, 1944 m. su žmona pasitraukė į Vieną, (Austrija), kurioje gyveno dukra. Aktyviai veikė Lietuvių sąjungoje, kaip teisininkas nemokamai atstovavo tautiečių santykiuose su darbdaviais ir valstybinėmis įstaigomis. Mat čia darbams fabrikuose naciai buvo išvežę daug lietuvių. Aktyvioje karo zonoje atsidūrusioje Vienoje, A.Tumėnas, jausdamas pareigą advokatauti fabrikuose įstrigusiems tautiečiams ir kęsdamas šaltį, badą ir kitus nepriteklus, nesileido įkalbamas persikelti į Austrijos provinciją. Tik visiškai pakirstas ligos, jis sutiko su bičiulių ir artimųjų prašymu persikelti į Bachmanningą, kurį pasiekęs, po kelių dienų mirė. Amžininkai pabrėžia, kad A.Tumėnas visuomet ir net pačiomis sunkiausiomis sąlygomis išliko ištikimas savo krikščioniškai nuostatai: „tarnauti visuomenei, padėti artimui, nepasiduoti panikai, nepasiduoti įvykių eigai, bet pačiam tvarkyti, nors dėl to asmeniškai nukentėti tektų“.

Bachmanningo kapinėse, kur amžinajam poilsiui atgulė A.Tumėnas, ant antkapinio kryžiaus užrašyta: „Čia laikinai palaidotas Vilniaus universiteto profesorius, Lietuvos katalikų akcijos pirmininkas, advokatas Antanas Tumėnas, gimęs 1880 m. V 1 d., mirė 1946 m. II 8 d., ilgėdamasis Lietuvos ir nenustodamas vilties į ją grįžti.“

Apdovanojimai ir atmintis

1931 m. apdovanotas Vytauto Didžiojo III-ojo laipsnio ordino medaliu,

1933 m. apdovanotas Gedimino ordino III-iojo laipsnio medaliu.

A.Tumėno vardu pavadintos gatvės Rokiškyje, Vilniuje.

Tėviškėje atidengtas paminklinis akmuo.